

Fysisk, økonomisk og topografisk Beskrivelse over Thy beliggende i Thisted amt, Aalborg Stift.

Et Forsøg af Knud Aagaard Sognepræst til Skjoldborg og Kallerup Menigheder. Viborg 1802. Trykt hos P.S. Fønss, på forfatterens forlag.

Deres Kongelige Højhed, hvis bestræbelse er at fremme tvillingerigets held, hvis Omsorg indbefatter alle fædrelandets Anliggender, og hvis Ønske er at kjende ogsaa de fjerneste Provindser, i det ædle Øjemed, for at kunne desto sikrere virke til ethvert af Landets Børns Vel; Dem naadigste Kronprinds! helliges dette Bidrag til Kundskab om en Provinds, der formedelst sin afsides Beliggenhed, har været unddraget den Lykke, at falde under Deres Beskuelse; men hvis Beboere ikke have savnet Deres, under Fred og Krig, vise og menneskekjærlige Omsorg, og derfor med den erkjendtligste Taknemmelighed føle den oprigtigste Hengivenhed for Dem og alle Danskes Glæde og Haab. Allerunderdanigst, Knud Aagaard

Fortale

Alle er vel enige i, at Beskrivelser over enkelte Provindser kan være nyttige, da disse fremsætte enhver Egnns Fortrin og Mangler, bekjentgjøre de Fremskridt, som kunne tjene andre til Efterligning, og de Ufuldkommenheder, som ved bedre indretninger burde afhjælpes, og overhovedet ere Kilderne til Landets almindelige Beskrivelse. Men fra hvilke Synspunkter en Forfatter taknemmeligen skal fremstille sin Egn og med hvilken Vidtløftighed han skal udføre enhver Deel, derom må nødvendig Meningerne være Forskiellige efter enhver Læsers forskiellige Øjemed. Formodentligen ville nogle læsere have fordret af mig en større Udførlighed i én eller anden Deel. Det skulle ogsaa have været baade behageligere, og i visse Henseende lettere, dersom jeg ikke havde troet mig nødsaget til at paalægge mig saa megen indskrænkning. Men jeg maatte med Grund frygte for alt for betydelige Tab ved en større Bogs Forlægning af dette Slags. Og uden mindste Attraa efter egen Fordel, ønskede jeg dog gierne, at noget Overskud maatte blive, da samme er bestemt for Degnenes og Skoleholdernes Enkekasse i Thisted Amt. Efter at have givet denne højst savnede Indretning Tilværelse, ønskede jeg ogsaa ved nogen Formerelse i dens Fond, at forsikre den om Vedvarelse; hvortil jeg intet formaaede at give uden denne Bog. Dersom ikke det Ønske, saa snart som muligt, at bidrage hertil, havde fremskyndet Arbejdets Fuldendelse, skulle Bogen maaske tidligere have fremtraadt, og derved vundet i Værd. Dette ønskes at maatte tjene til undskyldning for nogle af dens Ufuldkommenheder. I øvrigt ville man ansee mit Arbejde som et Forsøg, der maaske kan tjene til Bidrag, men ingenlunde udelukke en fuldstændigere Beskrivelse over den samme Provinds.

De som attraa udførligere Kundskab om Thy, vil finde adskilligt herhid hørende i Pontoppidans Atlas, Hofmans Foundationer og flere Skrifter, som for Kortheds Skyld ikke være nævnte, men Toldinspe næsten intet deraf indført. - De, som i Kapitlet om Fiskerie savne Efterretning om Fiskeredskaberne i Liimfjorden, vil finde samme anførte under Thyholm.

Den Beredvillighed, hvorom saa mange, som jeg anmodede derom, have understøttet mig med Bidrag, paalægger mig en større Taknemmelighed, end jeg formaar at bevidne. De, som især have Fordring paa min fuldeste Tak, ere: Amtmand Ferslev, Kammerraad Thagaard, Amtsforvalter Friedrichsen, Toldinspekteur Ludvigsen, foruden adskillige Godsejere, Forvaltere og andre private Mænd. Af Præstestanden kan jeg ikke nævne nogen, uden at nævne næsten alle i Thy; thi med den ufortrødneste Velvillie var enhver af mine Embedsbrødre rede til at meddele mig de begierte Oplysninger. Ikkun et par Mænd gjorde herfra en Undtagelse. Paa en saa meget hæderligere Maade, end disse tvende udmærkede sig Sognepræsten i Sønberg, Hr. N.V. Vilse. Denne Mand havde i sit Hjemme en Beskrivelse over Thyholm af hans Broder Professor J.N. Vilse, forfattet for 37 Aar siden, som var tilkiendt en Premie; men aldrig bleven trykt. Han havde den Agtelse for

Videnskabeligheden, at han uanmodet ikke alene overlod mig dette hans afdøde Broders Arbejde; men med den nøjagtigste Flid selv tilføjede og forandrede, hvad der efter saa lang Tids Forløb fandtes anderledes. Ogsaa uden for Thye fandt jeg hos de naturkyndige Videnskabsmænd Provst Schade i Nykøbing og Pastor Hennebjerg i Aalborg den beredvilligste Meddelse af de Raad og Oplysninger, som jeg anmodede dem om. Alle disse, som saa Venskabeligen have understøttet mit Arbejde, ville være forvissede om, at jeg med den fuldeste Erkientlighed føler, hvor meget jeg er enhver af dem forbunden.

Maatte nu dette lille Skrift opvække den Interesse for Thye, at Regeringen, Landhuusholdnings Selskabet og oplyste Patrioter ville afhjælpe denne Provindses Mangler; og bringe de savnede Vindskibeligheids Grene til Fremvekt. Maatte denne Deel af Fædrelandet herefter nyde Sejladsens Fordele, see de tomme Hænder satte i Virksomhed ved Uldfabriker, vejledes til Skoves Anlæg, nyde Jordens større Fordele ved Indhegning, ved Kleverens almindeligere Udbredelse, ved Hørrens, Kartofflers og andre Rodfrugters Dyrkning. Maatte den overdrevne Parcellerings Skadelighed indsees og hemmes. Maatte i Thyland selv dannes et Vindskibeligheids Selskab til Betleriets Afskaffelse og ernærende Flittigheds Opmuntring. Maatte noget af dette herved blive fremmet, da opnaaedes der Øyemeed; som jeg alene har sigtet til. Skioldborg Præstegaard den 1ste November 1802. Forfatteren

1. Thylands Beliggenhed, Størrelse og Folkemængde.

Thyland, som er den nordvestlige Deel af Jylland, tager mod Østen, hvor Hjardemaal og Østerild Sogne ere de yderste, sin Begyndelse fra Vester Hanherred, og strækker sig mod Sydvest deels til Odsund (Oddesund) deels til Harboøre i Riber Stift. Grændsen ved den Østlige Side, gaar mellem de tvende Gaarde, Rødbroe i Tømmerby Sogn og Abildhavn i Østerild Sogn; ved den Sydvestlige Ende støder det til Riber Stift med den smalle Landstrimmel, som gaar mellem Havet og Liimfjorden, hvorpaa et dige kaldet Pældige, er Agger Sogns, og altsaa Thylands yderste Grændseskiel. Thyland kand saaledes egentligen ikke kaldes en halvøe, efterdi det fra tvende Sider er landfast, endskiønt det i øvrigt er begrændset af Vand, mod Norden og Vesten af Vesterhavet og mod Synden og Østen af Liimfiorden. Fra dets østlige Grændse til Thisted er 2½ Miil, og fra Thisted til Odsund 7 Mile, saa at Landets hele Længde er 9½ Miil. Dets Brede fra Vesterhavet til Liimfiorden er paa nogle Steder 3 Mile, paa andre 2, og atter andre næppe 1½ Miil. - I Quadrat Indhold udgjør det omtrent 18 Mile. - Det midterste af Landet ligger 4 Grader Vesten for Kjøbenhavn; det allernordligste Punkt gaar til 57 Grader 7 3/4' nordlig Brede.

Efter saa nøjagtig Beregning, som muligt, har jeg i Aaret 1799 fundet Familiernes Antal baade i Thisted og paa Landet, at udgjøre 3231. Efter Optællingen i 1801, fandtes i Thyland 17956 Sjele. Ved forrige Folketælling 1787 var Mennesketallet 16654, saa at, dersom begge disse Folketællinger ere foretagne med lige Nøjagtighed, har Thyland i de 14 Aar faaet en Tilvekt af 1302 Personer. Man vil ved at sammenligne Antallet af Familierne med Antallet af Personerne, finde, at til hver Familie bliver over 5½ Personer. Paa hver Quadratmiil komme altsaa næsten 180 Familier og 998 Personer. Sammenlignes det med andre Lande, f.Ex. Sachsen, hvor der paa hver Miil leve 4250 Mennesker, og med Menneskeantallet selv i Danmark, hvor der overhovedet er regnet over 1200 Sjele paa hver Quadratmiil, saa synes Befolkningen her kun ringe. Men betænker man, at omtrent den Trediedel af Landet er bedækket med øde Sandklitter, at Søer og Moser indtager en anden betydelig Deel, og at Skovmangel gjør det fornødent, at store Strækninger af temmelig god Jord, maae ligge ubrugte, for at afgive en ussel Smule smaat Lyng, da vil man ikke finde det overdrevent, naar jeg antager, at ikke over en Trediedeel er bragt under Dyrkning, og da kommer omtrent 2992 Mennesker paa hver Miil dyrket Land; eller rigtigere, dersom blot Klitterne borttages, da kommer paa hver Miil 1496 Personer. Dersom Sandflugten ikke havde ødelagt saa meget af Thye, at Jordbunden var overalt saa god, som den er paa nogle Steder, saa kunde det maaskee regnes i blandt Danmarks bedste Provindser. Men mere paafaldende Forskiellighed af Jordsmon paa saa liden Afstand findes nok faa Steder. En Strækning af Sandbakker eller Klitter langs Havet paa en halv eller heel, indtil halvanden

Miils Brede, frembyder det fæleste Syn, man kan forestille sig. Ved at overskue disse, for det meste nøgne og uhyre store Sandklitter, troer man sig hensat midt i Arabiens Sandørkner. Paa den anden Side derimod, ved Liimfiorden, frembrydes saa smukt et Syn, som man kan vente sig i et Skovmanglende Land. Bjerge har Landet vel ikke; men nogle bakket, eller i det mindste bølgel, er det overalt. Liimfiorden, som paa den ene side omgiver Landet, inddæmmes i Almindelighed allevegne med en temmelig brat Brink. Overskuelsen af denne Fjord, saavel som af de hyppige Søer og rige Kornmarker, er paa den ene Side og midt i Landet saare behagelig. Dersom Klitterne paa den vestre og nordre Side ikke gav Landet en saa ublid Skikkelse, saa ville Vetserhavet, som paa den ene Side omgiver Landet, med de taltige Skibe, som derpaa ofte vise sig, ogsaa have sin Behagelighed.

Efter den gamle Inddeling, bestod Thye af de to Amter, Ørum og Vestervig amter, nu udgjør det, tilligemed Morsøe og Vesterhanherred, Thisted Amt, hvis Amtshuus og Amtstue er i Thisted. Dersom hertil endnu skulle tillægges af de syndenfor liggende Herreder, ville det for disse blive saare ubekvem. Thyland er deelt i 4 Herreder, Hillerslev og Hundborg Herreder under én, og Hassing og Refs Herreder under én Herredsfoged.

Endskiøndt Thyland, som ovenfor meldt, er landfast ved Agger med Riber Stift, saa er dog Vejen over denne Landstrimmel saa besværlig, at her falder meget liden Færsel; men sønderpaa gaar Farten mest over ved Odsund Færgested, som er en kvart Miil bredt. Til Morsøe sker Overfarten mest over Viil Sund fra Skioldborg Sogn, som er $\frac{1}{2}$ Fjerdingvej bredt; men sjelden over Næes Sund fra Heltborg Sogn.

2. Klima.

Da Danmark er af saa liden Omfang, og overalt omgivet af Hav, saa synes det vel ikke, at den ene Provins kan have nogen mærkelig Forskjellighed i Klima frem for den anden. Og dog er det unægtelig, at Jordbund, Skove og andre Omstændigheder frembringe en betydelig Foranderlighed endog i Steders Temperatur, der ere hverandre temmelig nær tilgrændsende. Saaledes er det bekjendt, at Foraaret ytrer sig tidligere i Fyen end i Sjælland. Og saaledes vil man letteligen overtydes om, at Thye, der ej alene ligger 20 Mile nordligere end Kjøbenhavn, men hvor tillige saa mange andre Omstændigheder støde sammen til at forøge Kulden, maa have en koldere og skarpere Himmelegn end de fleste andre, og maaskee end alle danske Provindser. Jorden er for det meste lerig og kold, Skove mangler ganske, af Bjerge eller meget høje Bakker ingen, og for det meste er Landet omgivet af Vand, mod Norden og Vesten af Vesterhavet og mod Sønden og Østen af Liimfjorden. En Kjede af Sandklitter, som langs med Havsiden omgiver Landet, kan kun i ringe Grad bryde de nordlige og vestlige Vinde, som forresten ubehindrede gjemmenstryge Landt og medbringe al Havluftens Raahed og Kulde. Man skulle vel troe, at Havets nære Beliggenhed skulle her, som i England, virke til at formilde Luften om Vinteren; dog har det ingenlunde Sted med nordvestlige Vinde, og endskjønt jeg, ved at sammenligne Thermometrets Grader her med samme i Kjøbenhavn, i Almindelighed ikke har fundet Kuldegraden om Vinteren større end der; saa er det dog unægtelig, at den for Følelsen har været langt strængere. Alles Fornemmelse stemmer deri overeens: at Kulden her er mere følelig og gjennemtrængende end i de fleste andre Egne i Danmark. I Norge, hvor der haves saa megen Læe, føles en større Grad af Kulde langt mindre. Det kjendes endog paa Trævexterne i Thyland selv, hvis Brede kun er et par Miil, at Vindenes Skarphed aftager, jo længere man kommer fra Havet. Hvor ønskeligt var det ikke ogsaa i den Henseende, om Skove blev anlangte baade her og paa hele Jyllands vestlige Kyst, der meget ville bryde Vindene for hele Landet. Almuesagnet siger, at Kulden nu er langt større her, end i ældre Tider, dersom dette har nogen Grund for sig, maa det forstaaes efter den Tid, da Skovene bleve ødelagte.

Om Foraaret sildigere bryder frem her, end i Sjælland, tør jeg ikke bestemme. Stikkelsbertornene havde Blade som Museøren, 1799 d. 3die Maj, 1800 d. 27de April, 1801 d. 8de April, 1802 d. 4de April.

Havet Nærliggenhed frembringer ellers tvende ubehagelige Virkninger, nemlig Havrag og Skaj. Havrag, som man andre Steder kalder Havguse, er en tyk Taage, som ofte om Sommeren efter en varm Dag opkommer fra Havet et par Timer før Solens Nedgang, og ledsages af en ubehagelig Kulde og en stærkere eller svagere vestlig Vind. Sædvanlig føres den saa pludselig ud over Landet, at den reneste Luft i faa Minutter til en uigiennemtrængelig Taage. Formedelst den medfølgende Kulde er den overmaade skadelig for Sundheden, da især Arbejdsmanden, som paa Marken er varm og svedig af Dagens Hede, derved pludselig bliver afkiølet. Dette er nok og Hoveaarsagen til den megen Forkiølse, eller saa kaldte Betændelse, og Gigt, som hersker iblandt Almuen. Naar denne Havtaage indtræffer paa den Tid, Kornet staar i Dræe, da kan den ved at lægge sig på Dræen ogsaa bidrage til at gjøre Kornet goldt. Forresten er det nok meget sjeldent, at den har andre skadelige Virkninger for Korn eller Græs, undtagen hvad den medfølgende Kulde kan foraarsage. Men paa en saare ubehagelig Maade angriber den Brystet, som især føles af dem, der have Brystsvaghed.

Langt skadeligere Virkninger for Planteriget, især for Træerne, har den saa kaldte Skaj, eller skadelige Vind, som meest herefter i Maj og Juni Maaneder. Det er en kold skarp og tør Vind, sædvanlig fra Nordvest, som gjerne blæser tre eller flere Dage i Rad. Det er denne Skaj der gjør, at Træernes Top ere bøjede mod Østen, thi endskiønt den østlige Vind maaske blæser lige saa lang Tid som den vestlige Vind hele Aaret igiemen, saa har hiin dog ikke den Skarphed og herefter ej saa meget i Foraaret, som denne. Almindeligen, naar Haugerne tidli i Foraaret staae i den skjønneste Flor, kommer denne Vind og afsvier de spæda Blade og Skud, og anretter i éen Dag mere Ødelæggelse, end en lagvarig Vind, til en anden Tid og fra en anden Kant, er istand til. Paa Træerne efterlader den sig altid de sørgeligste Spor. Kornet er det som best udholder dens Strængthed. Skajer det længe, bliver Græsset gult og forsat i sin Vext. Men har Kornet først skjult Jorden, blive vel Bladene deraf gule, det bliver vel noget forknyttet og kortere paa Straa, men sætter desto giftigere Ax. Naar der, som sædvanlig indtræffer Tørke i den første Halve Deel af Sommeren, og denne kolde Vind da afkiøler Luften, er Kornet bedre istand til at undvære Regn, end naar Tørken er ledsaget med Heede. Dermed har man seet Kornet i 8-10 Uger temmelig vel at udholde Tørken. - De skadeligste Virkninger, som Vindene har paa Kornet, ere, naar Storme indtræffe paa den Tid Kornet modnes, da dette derved ofte afslaaes.

En anden Ubehagelighed, som dette Lands Klima medfører, er en ualmindelig stor Fugtighed. Intet Huus, hvad enten det ligger højt eller lavt, er fri for Fugtighed. Baade Luften og Jordbunden medføre samme. Fra alle Sider medbringer Luften Vanddunster fra Hav og Fjord. Og Jordbunden er især i de sydligste Herreder meget vandrig. Kildevæld findes hyppigen, endog paa de højeste Bakker. Møbler og alt, hvad der kan lide af Fugtighed, kan derfor ingen Varighed have i Thye. Saaledes har vist nok Thye sine Ubehageligheder i Henseende til Klimatet. De østlige Vinde, som stryge langs ad Liimfjorden, støde herpaa med Heftighed. De vestlige og nordlige Vinde medføre Skarphed, Kulde og Fugtighed fra Havet, og forvolde Øret en ubehagelig Lyd af Havets Busen, som undertiden i stille Vejr efter Storm, især naar Stormen igjen vil reise sig, endog kan høres til Thisted, som er over 2 Mile fra Havet.. Dog maa man ikke forestille sig Vejrlyget som altid ubehageligt. Ogsaa her gives stille, smukt og godt Vejr. Og for den, som har et stærkt Helbred, maa Klimatet ikke være usundt, hvilket bevises af de mange Oldinger, som med megen Styrke bære en høj Alder. Koldfeber er her megen sjelden, i det mindste langt sjeldnere end i de sydligste Egne af Jylland. Forraadelsesfeber og Sprinkler, som her kaldes Sot, grasserer derimod temmelig ofte. Nogle mene, at denne Sygdom foraarsages af den Mængde tørrede og saltede Fisk, som her spises. For Gigtpatienter og for Brystsvage er Thyland ikke gunstig. Endog iblant Bønderne findes mange at lide af disse Svagheder.

3. Folkets Levemåde og Kultur.

Neppe gives noget Sted, hvor Bonden i Almindelighed lever bedre end i Thye. God Mad og stærkt Øl bestræber enhver endog den fattigste sig for altid at have paa sit Bord. At den danske Bonde i Almindelighed og Thyboerne i særdeleshed fordre en bedre og sufisantere Føde end Sydboerne, tror jeg ikke alene bør tilskrives Vanen; men ogsaa det skarpere Klima. Er det sandt, at Søen tærer, kan det vel være sandt, at Søeluften tærer på Landet. Man hører Tjenestefolkene langt sjeldnere spørge: hvor stor Lønnen er, end hvordan Føden er? At man her er vant til saa god en Kost, er nok Aarsagen, hvorfor langt færre Karle og Piger forlade Thye, end de andre Jydske Provinser. Kun faa begive sig til Norge, og til Sjælland og Kiøbenhavn næsten ingen. Thi Thyboerne troe, at man alle andre Steder lever usselt. Godt fedt Kiød, især Faarekiød, Flesk, Aal, tørrede, saltede og undertiden ferske Fiske, ansees for nødvendige Artikler i enhver Bondegaard. I Høstens Tiid spiser Bonden 6 til 7 Gange om Dagen. Først Smørrebrød til Frokost, hvorefter Kauringer eller Rugtvebakker, som spises i Marken, derpaa spises Davre, Spegesild eller Spegeaal og varmt Øl og Melk; efterat Middagsmaden er spist og dertil drukket gammel Øl, spises endnu strax efter Middagssøvnen noget Melk og Brød og til Natten Grød med suur Melk. Nogle give et Glas Brændeviin til Frokost, dog anses det ikke for nødvendigt; men det, som meest sættes Priis paa, og som enhver, der vil have Høstfolk, nødvendig maae være forsynet med i Høsten, er gammelt Øl. Overalt gjør Thyboen sig tilgode med stærkt Øl. Kun Skade, at deres Øl saa kraftigt det end er, ikke kan kaldes sundt eller godt, undtagen for dem, som formedelst Vanen kan fordrage det; efterdi Ølurten aldrig bliver kogt. Aarsagen dertil er dels for, at Øllet ikke ved Kogning skal tabe sin Sødme og Kraft, dels fordi det nu saaledes er blevet Vane.

Den gode Levemaade er det, som forvolder Husbonden den meste Besværighed med at holde Tjenestefolk. Thi Lønnen, er imod andre Steder, ikke stor. En Føer Karls Løn hos Bonden overstiger ikke 14 eller 15 Rdlr., og en Avlskarl hos andre uden for Bondestanden faar sjelden over 15 eller 16 Rdlr. En Piges almindelige Løn hos Bonden er 5 eller 6 Rdlr., og faa giver højere end 8 Rdlr. Dog er det nu blevet temmelig almindeligt, at ethvert Tjenestetyende har desuden et Faar frit fødet hos Huusbondens. At Lønnen var saa ringe, frister adskillige Karle til ingen fast Tjeneste at ville tage, da de ved at gaae Dagleje kan have Fortjeneste. En saadan Karl eller Huusmand faar for sin Høsttjeneste 4 Rdlr., den øvrige Tid er Daglejen sædvanlig 8 Skilling om Sommeren, og om Vinteren for Tærskning, som betales Tøndeviis, 3 eller 4 Skilling for Tønden af Byg og Havre, og 5 Skilling for Tønden for Rug og Ærter. Paa Tærskerens egen Kost kan man faae 1 Tde. Korn tærskes for 10-12 Skilling. I gode Aaringer kan Daglejerne vel ikke mangle Arbejde, især i de smaa Gaarde, som ej formaar at holde en Karl Bestandigen, men i de to sidste dyre Aaringer har det viist sig, at Thye ingen Mangel har paa Arbejdere, da mange, som gjerne ville arbejde for den blotte Føde, har seet sig Nødsaget til at gribe til Bettelstaven. Naar en Daglejer arbejder paa sin egen Kost, er hans Dagløn sædvanlig 20 – 24 Sk. Man finder ogsaa mange Piger, der saaledes hellere vil sidde paa deres egen Haand, end tage Tjeneste. Thi da de for Høsttjenesten alene i en Maanedstid kan have saameget som et halvt Aars Løn, nemlig 3 Rdl. Foruden nogle Levnedsmidler, som de føre hjem med sig; saa kan de lette Aaringer have det langt mageligere ved at spinde eller foretage sig andet Arbejde efter eget Tykke.

Thylands afsides Beliggenhed og Handelens slette Tilstand gjør Levemaaden i visse Henseender dyr, i andre Henseender let. De nødvendigste Levnedsmidler, Korn, Kiød og Fisk, som Landet selv rundeligen frembringer, ere ikke i høj Priis, men desto dyrere ere de fremmede Produkter, som andensteds fra skal tilføres. Et Pund Oxekiød sælges i Thisted for 5 – 8 Sk. En mager Gaas koster 30 – 32 Sk. Et Pund Smør 8 – 12 Sk. En Snees Æg i Foraaret 8 Sk. Fisk haves i Overflødighed saavel af Havet som af Fjorden. En Aborre paa 3/4 Pund koster en Sk. En Helt paa 2 – 3 Pund 2 – 3 Sk. Tørrede Torsk og Flyndere forsyne Aggerboerne Landedt rigeligen med. Een Snees Aal koster 20 Sk. Og de største 40 Sk.

Til sin egen Huusholdning tager Bonden det fremmeste og beste Korn til Brød, Gryn og Malt, og dernæst det, som han kan overlade til Kiøbmanden. Da Thye paa mange Steder ikke er skikket til Rugavl, og ikke frembringer saa meget Rug som Bonden selv behøver, saa er det almindeligt, at ligesom man i Alheden af Mangel paa Byg bruger Rug til Øl, saa sætter man her en Deel Byg, nogle ogsaa Havre, i Brødet, hvilket ogsaa giver meget godt Brød, ikkun at det noget hastigere bliver tørt. Nogle tagehalvt Bygmeel og halvt Rugmeel, nogle tager mere, andre mindre indtil 5 Skpr Bygmeel til 3 Skpr. Rugmeel. Saaerne sættes til dette Brug, og da Bygget her, især den som voxer paa Kalkgrund, er meget tyndskallet, kan man regne 6 Skpr. Meel og 2 Skpr. Saae af 1 Tde Byg. I dyre Aaringer har man og sat Ærtemeel i Brød, hvorved maa iagttages, at naar de groveste faaer den grad af Varme, at Rugmelet kan blandes derudi. Enhver Huusholdning gjør her selv det Malt den forbruger, paa en Maade, som vel giver godt Malt, men i Henseende til Sundheden ikke saavel kan bifaldes. Enhver, endog den fattigste Huusmand, har Jernkakkellovn i sin Stue. Baade under og ovenpaa denne Ovn ere indrettede tvende Skuffer eller Kasser, hvori de om Vinteren tørre det Malt, som forbruges hele Aaret. Men dette haver den Ulejlighed, at Osen og Fugtigheden deraf haves i Stuen. Nogle tørre det vel og i Bageovnen; men i de mere velhavende Huuse anskaffer man sig nu sædvanlig en stor Jernplade paa Arnestedet, hvorunder anbringes en Skuffe, hvori kan tørres i det mindste et Par Skiepper Malt af Gangen. Denne Maade at tørre Malt paa, er saa god og besparende, at det var ønskeligt, at man allesteder ville efterligne den. Saadan en Skuffe er desuden paa mange Maader nyttig, saavel til Korntørring, som til at varme og tørre adskillige Ting. De som i Thisted forbruge nogen stor Mængde Malt, tørre samme paa Kølle, og da Brændevad her er i samme Pris som i Kiøbenhavn, saa finde de deres Regning ved at bruge Cinner. Det er bekient, at man i England i dertil indrettede Ovne udbrænder en empyreomatisk Olie, som ligner Tjere, af Steenkullene, hvorefter de tilbageblevne, nu med Rette kaldte Kul, ved Brændingen ingen mærkelig Røg afgive. Den Malt, som tørres ved disse Kul eller Cinner, giver meget velsmagende Øl. Upaatvivlelig ville man i Kiøbenhavn finde Fordeel ved at bruge samme Tørringsmiddel.

Thybobondens huuslige Tilstand er i Almindelighed god. De boe de fleste Steder beqvemt og godt. Deres Værelser og Huusgeraad røber ofte Vestand. I Kaastrup, Vandet og Tilsted Sogne, paa Thyholm og flere Steder, findes smukke og velbygte Bøndergaarde. Foruden de nødvendige Værelser, haves sædvanlig en Storstue og to Gjestkammere, anstændigen møblerede. Betydelig Rigdom findes vel kun hos faa, og man vil endog have iagttaget Formuenhedens Aftagelse i de sidste halvsnees Aar; men jævne og taalige Kaar have dog de fleste, og de mest formuende fortjene den Roes, at de ikke, saaledes som i nogle sydlige Egne af Jylland, ødelægge sig selv ved Yppighed i Klædedragt og Levemaade, og at de ikke forlade den for Bonden saa nødvendige Jævnhed og Sæmpelhed. Kaffe og Thevand drikke Bønderne overmaade sielden, undtagen det kan skee ved Bryllupper og andre Gjæstebudde. Der drikkes virkelig og nu mindre Brændeviin af Bonden, end tilforn; men Øl er ved alle Lejligheder deres Livsdrik. Gjestfrihed er en Dyd, som enhver i og uden for Bondestanden sætter høj Priis paa. At modtage den Fremmede vel, ansees for en Pligt, der iagttages ogsaa af dem, som har kun liden Smag for Selskabelighed. Med hvor god Vilje Thyboerne gjøre deres Gjæster tilgode, sees ogsaa ved deres Gilder, eller saakaldte Bojler. De ønske sig gierne ved deres Bryllupper og slige Lejligheder at have talrige Forsamlinger, og fremsætte da saa god og veltillavet Mad, at man neppe formoder en saadan Beværtning hos Bønder. Ringere end 6 Retter Mad gives da Sielden, og hvad de især fortjener at agtes for, er det anstændige og sædelige Forhold, som derved iagttages. Den, som ved saadan Lejlighed, ved Usædelighed forstyrrede den gode Orden, ville paadrage bestandig Haan. Hvor bekostelig et saadant Bryllup end kan aa er det dog ikke ødelæggende for den, som gjør det, da enhver Familie som møder, giver Sending af Høns, Æg, Smør o.d.l. Overflødigere end der kan fortæres. Enhver giver desuden i Brudeskienk 1 Rdlr. eller 1 Krone. Ved saadanne Lejligheder, har vel Kortspil og trængt sig ind i Thyboernes Selskaber; men at samle sig i Kroer for at spille og drikke, nedlade Thyboerne sig ikke til.

Bøndernes Klædedragt er simpel og for det mestegjort med egne Hænder. Bondens Kjole er af mørkeblaat Vadmel; paa Rejser har han derover en Lærrets eller Sejldugs Kittel. Enhver har sin sorte Klædning, hvori han staaer Brudgom og bruger til Sorg og ved flere Lejligheder. Qvindfolkene, som gaae med i Liigskaren, har ligeledes deres Sørgeklædning af sort Stof, uldent Damask eller Vadmel. Til ringere Grad af Sorg, bruges af begge Kjøen mørkeblaat Vadmel. Paa Hovedet har Qvindfolkene, isteden for Korsklæde, til daglig Færd, et broget Tørklæde bundet ovenpaa Huen omkring Hovedet, og til Højtidsfærd en Pandepude eller Smekke af sort Fløjl eller Manskiester af en Haands Brede med sorte Kniplinger om, ligeledes bunden for Panden ovenpaa Huen. Huen, som Konerne bære, er ogsaa af sort Fløjl eller Manskiester. Saasnaart de er uden for Huset, ofte ogsaa i Stuen, bære qvindfolkene et Tørklæde for Hagen og Munden bundet oven paa Hovedet, som vel i stærk Kulde kan være nyttigt; men misbruges, dem selv til liden Siir, da ikkun Øjne og Næse blive til Syne. Overalt er det en forkert Skik, at man for meget indpakker Hovedet og lader Fødderne være kolde. Bønderne gaae med fodløse Strømper i Træskoer, undtagen i den allerstrængeste Frost, da de bære Heelstrømper. Om Sommeren kaste de ofte Træskoene og gaae barfodede, for at være desto lettere til længere Vandringer. Fruentimrene gjøre adskillige Slags hjemmegjorte Tøjer eller Hvergarn til egen Brug, og da der her frembringes megen Uld; men lidet Hør, saa have de Fattige og Tjenestefolk sædvanlig husklæder af Vadmel paa Sengene i stedet for Lagner.

Uden at kunde beskylde Thyboen for Ladhed, maa man tilstaae, at han er mindre haardfør, taaler mindre Ondt og er mere ømfindelig, end Sjellænderen. Men velvoxne, stærke, føre Folk af en rank og ædel Vext fremviser Thy. Hverken røbe de Nedtrykkelse og Forkuelse i Henseende til Sjel eller Legeme. Endskiønt det er nu først i nærværende Tider, at Selvejernes Antal bliver af nogen Betydelighed, da alle Bønderne tilforn har staaet under Herskab, saa have de dog aldrig saaledes været bragt under Aaget som den sjellandske Bonde, heller aldrig fordraget vilkaarlig Behandling af nogen Befalende; men altid vedligeholdt en ædel Selvfølelse. Thyboeren ledes letteligen ved Godhed; men drives ikke ved Haardhed. Glædeligt er det, at nu i de sidste halvsnees Aar ved saa mange Herregaards Udsplittelse, baade er bleven og vil blive flere Selvejere end tilforn, thi derved vil Flid og Vindskibelighed endnu mere tiltage. Større Anstrengelse bliver aldeles fornøden, da mange, som nu kjøbe, forbindes til at svare det dobbelte eller tredobbelte til Renter, af hvad de før svare til Landgild. Dette bliver vist nok og nogle overlegent, som derfor maae, som Selvejere, forlade de Steder, de som Fæstere trygt besadde. Men i Tidens Længde maae dog Følgerne blive gode. Dog er Formueheden i de senere Tider aftaget blandt Bønderne, dels derved, at man kjøber Stederne dyrt, og dels fordi Mergelen efter saa mange Aars Brug og ofte Misbrug, ikke mere giver saa stor Fordeel, som tilforn.

Dersom man af et Steds større eller mindre Afstand fra Hovedstaden kunde slutte sig til dets større eller mindre Kultur, da blev Thy vist eet af de mindst oplyste Lande. Men Erfaring viser, at det forholder sig ganske anderledes. Hvor Armod og Underkuelse ikke sløver Sjelen, der lader Vankundighed og Raahed sig adspredde ved Midler, som under andre Omstændigheder ville være alt for uvirksomme. I fornuftig Oplysning, og i Brugen af sund Forstand og Dømmekraft staae Thyboerne ingenlunde tilbage for nogen dansk Provinds. Videlyst og Læselyst, spores ikke sielden. Den Flid og Vindskibelighed, hvormed de forrette det, hvormed de have Begreb, viser, at de ere værdige til, at deres Begreber skulle udvides. Maaske man tør haabe, at Skolernes Forbedring ogsaa en gang vil vise sig her. En Hielpekilde hertil giver Jandrup Kirke, hvor Overtroen har samlet, saavidt vides, 21000 Rdl., som rimeligen burde anvendes til Overtroens Udryddelse i den Provinds, hvor de ere givne. Uden at tale om de virkelige Videnskabsmænd, der have Thy til Fædreland, har dette Land frembragt adskillige, som aldrig forlod deres Fødested og simple Stand, og dog have erhvervet sig ualmindelige Kundskaber. Især synes Lægekonsten at have været meget yndet. Jeg behøver blot at nævne den baade i Landet og uden for Landet bekjendte og agtede Mads Lauritsen Badskjer, som døde i Vang Sogn 1761, som med Held udførte mange vigtige og vanskelige Kurer. Og af hans Kundskaber findes endnu Rest hos nogle af hans Lærlinger. Qvaksalverne findes vel og, dog gjorde man Almuen Uret, om man antog, at det er Overtroe alene, som driver den til at søge

saadanne.

Hvor lidet Thylandet end er, saa er Levemaaden og Oplysningen dog ikke eens overalt. De af Strandbeboerne, som alene leve af Fiskeri og Stranding, staae i den Henseende tilbage for de øvrige. I særdeleshed blive Aggerboerne anseete som de mindst kultiverede; hvilket vel ikke er at undre over hos disse Folk, som alene paa Søen og af Søen skal have deres Livs Ophold og hvem den stedmoderlige Natur neppe forunder en sikker Plet at bygge Hytte paa. Dette tilintetgjør dog ikke den almindelige Sandhed, at Thyboerne ere tænksomme, sædelige og gode Folk, som man ikke kan kiende, uden at agte og elske. Og da Sædelighed og Forstandens Udvikling viser sig fordeelagtigst i de Sogne, hvor Velstand og gode Kaar findes; saa vil vel enhver ønske, at Fremtiden ikke maa bringe Armod ud over dette hidtil lykkelige Land, hvormed den overdrevne Parcellering synes at true.

4. Vindskibelighed.

Da Thyland er ganske blottet for Skov og Gavntømmer, saa er den naturlige Følge deraf, at Bonden ikke her har den Øvelse og Færdighed i at bruge Øxen, som i Skovegnene. I den Green af Vindskibelighed, som her bestaar i at forarbejde sine Træredskaber, staaer altsaa Thybobonden vist nok tilbage. Dog opretter han det ved Vindskibelighed i andre henseende. I at snoe Reeb, viser Thybobonden udmærket Flid og Færdighed. Da alle Kreaturerne, endog den store Mængde Faar, holdes i Tøjre, saa behøves en betydelig Deel Reeb, hvis Anskaffelse vilde ikke være lidet bekosteligt, dersom de ikke selv forfærdigede samme. Endog Skaglerne til Hestedrættet, forfærdige de selvog for det meste af Hesthuder. Huden af døde Heste, som Bonden paa mange Steder ikke veed at anvende, er her til dette og andet Brug, af megen Vigtighed. Naar Hestehuden nogle Uger har lagt i Blød i en Tønne paa et varmt Sted, som i en Faarestie, saa at Hårene løsnes, afskæbes de og Huden tilberedes ved at indælttes i Rugmel og Salt og overgydes med Ølbærme. Naar den deraf i nogle Uger er bleven gennemtrukket, ved jævnlige omrøres i Tønden, bliver det hængt op at tørres og er da skikket til overmeldte Brug. Den skjæres nu i Strimler og snoes i Reeb. Af en Hud kan blive fire Stykker eller Skagler til et par Heste. Disse er ikke alene stærke; men ogsaa meget varige, de holde ud med 3 Sæt Hampeskagler, som kjøbes hos Reebslagerne. Remmer deraf, bruges ogsaa til Lægne-Simer til Tøjrer. Herom taler Hr. Høegh udførlig i hans Anvisning i det 11te Kapitel.

De Redskaber, hvormed Bonden spinder og snoer sine Reeb, bestaae i en Haandteen, som her kaldes Vindekrog, og en Selvvinde. Med den første spindes og snoes de enkelte Tatter og med den sidste snoes og sammenlægges flere Tatter i Reeb. Selvvinden bestaar af 4 Stokke, sammenfatte i en Fiirkant, hvoraf de tvende, som ere længere, omtrent 3 Quarteer, udgjøre dens Arme, igennem disse stikkes ind i et Hul i en Stolpe, en Pløk eller en Nagle, hvormed den bevæges. Efterhaanden som Rebet er sammensnoet og færdigt, vindes det om de tvende kortere Stokke, der udgjøre ligesom dens Bom. Vindekrogen er af samme Figur; men mindre og bevæges om sin Axel eller Skaft, som holdes i Haanden. Materien, hvoraf de forfærdige disse Reeb, er enten gamle Ankertouge eller Hamp. Naar Skibe strande her paa Kysten, kjøber Bonden, endog meget dyrt, de ituhugne Ankertouge, opløser disse i deres enkelte Traade eller Tatter, tilspidser Endderne, lægger disse over hverandre, og ved Snoning med Haandtenen sammenføjer alle Stykkerne. Naar disse Tatter ere forenede og vundne i Nøgler, sammensnoes deraf 3 paa Selvvinden og af disse tredobbelte Snore sammensnoes atter 3, som udgjør et Tøjre af tilbørlig Styrke til Køer og Heste. Da det baade er nemmere at snoe Reeb af saadanne opløste Ankertoug, og Tørene deraf ere stærkere end de man kjøber hos Reebslagerne, saa kjøbes disse med Begjerlighed. Men i Mangel heraf spinde de selv af Hamp med Vindekrogen, i det de gjøre Hampen fast med den ene Ende ved et Søm i Bjelken. Naar nu de enkelte Tatter ere spundne, sammensnoes de paa Selvvinden, ligesom ovenfor er meldt. Dette er Bondens almindelige Beskæftigelse om Vinteraftnerne, og for de Gamle og Svagelige er det et ligesaa mageligt, som nyttigt og behageligt Tidsfordriv. Af Hestehaar og Svinehaar sammenblandede, spindes ogsaa paa samme Maade meget varige Tøjre. Endog af de tynde

Hvidieriis og Sortbær- eller Rævlingeriis snoes Reeb; men utilladeligt og meget skadeligt er det, at oprykke af Sandet Rødderne af Senegræsset, for deraf at snoe Faaretøjre.

At snoe Halmsimer, hører ogsaa til Bøndernes sædvanlige Vinterarbejde. Af dem forsyne de sig med en stor Overflødighed, da de vide at anvende Simer til adskilligt Brug og derved at spare meget på Rebene. Foruden Anvendelsen deraf til Tækning, skjære de dem og i Stykker til at sammenbinde Kornnegerne til Kjerve. De flette dem og saa faste og stærke, at de kan bruges til Fåretøjre og andet Brug. For 100 Favne Simer at snoe betales 4 Skilling.

I at binde Halmløbe og Bikuber ere Thyboerne ej heller uøvede. De sammensye dem med flakte Pileqviste. Kun Skade, at Piletræet ikke opelskes i større Mængde; thi da ville man ikke fristes til, at oprykke til dette Brug, Graariset Rødder af Sandet, hvorved dette, til ubodelig Skade for Landet, bliver flygtigt. - Naturligvis bruger Thyboen, som fornuftig Landmand, intet andet Hestedræt end Stavtøj. Stavtræerne maae han, af Mangel paa Træ, købe; men Puderne fletter han selv. I adskillige Søer voxer en Slags Siv, som her kaldes Navel; naar Bonden i et Aar har brugt denne Siv til at binde Korn med, anvender han den derpaa til at flætte Hestepuder af, som her bære Navn af Navel-Puder.

Saasom Thyboerne i Almindelighed ingen Øvelse har i at bruge Øxen, maa de nødvendigvis søge til Tømmermændene, og af disse gives ogsaa en stor Mængde iblant Bønderne, og det maa tilstaaes dem, at de drive deres Haandværk med udmærket Duelighed. Foruden at de om Sommeren hugger Huse, forrette de om Vinteren Snedkerens, Bødkerens og Hjulmandens Arbejder, og alt med megen Flid og Nøjagtighed. I enhver Bondegaard behøves om Vinteren en saadan Tømmermand, for at forfærdige og istandsætte Vogne, Plove og alle slags Mark- og Huus-Redskaber. De udtrage sig dog ikke ganske af Bondestanden. I Høstens Tid tage de Deel i Markarbejde, og naar de efter nogle Aar have lagt sig nogle Skillinger til Bedste, køber mangen en Gaard eller Huus og bliver Bonde. En Tømmermand, der som Mester forestaar Arbejdet, faar om Sommeren, foruden Kosten, i Dagløn 10-16 Skilling. Og om Vinteren 8-12 Skilling, hans Lærlinger derimod, faae om Sommeren kun 6-10 Skilling. Af Gavntømmer til Træredskaber haves ikkun, hvad havet ved Strandinger tilkender, eller hvad der tilføres fra Norge på Sandskuderne. Mange Skibe forvandles her til Vogne, Plove, Harver o.d.l. Derfor gøres Hjulene og hele Undervognen alene af Eeg, og Bøg haves ikkun i de Undervogne, som tilføres fra Skovegnene. Overvognen gøres af Fyrrebræder og tjeres eller males med en Farve, som Bonden selv tillaver, af Brunrødt og Linolie. Indvendig i Huset male nogle med Brunrødt i sød Melk.

Af Teglbrænderier haves ikkun eet, som er ved Vestervig, hvor gode Muursteen brændes ved Tørv; men da Tørvemoserne aftage, saavel der som andre Steder i Landet, vil det vel neppe længe kunde bestaa. Denne samme Mangel på Brændsel gjør, at Thyland, hvis Jordbund for en stor Deel er Kalk, og som tilbyder Kalkstene i største Overflødighed uden synderligt Arbejde, dog maa behøve Tilførsel af brændt Kalk. Ved Hov Bye har Ullerupgaards Ejer, for en tredive Aar siden, drevet et Kalkbrænderie, hvortil Kalkstene brødes tæt derhos i en høj Bakke; men Tørvenes Aftagelse har foraarsaget dets Ophævelse. Paa et par steder brændes endnu Kalk; men dog ikke i den Mængde, at Landet dermed tilstrækkelig kan forsynes. Ved Nebel, en Gaard i Vetser Vandet Sogn, haves en liden Kalkovn, hvor 100 Tdr. brændes ad Gangen. Stene haves på Stedet; men hele Sognet ejer ingen Tørvemose, og altsaa maa Brændingen, som sker alene ved Vrag af strandede Skibe og købte Tørv, blive kostbar og sjelden. Mere tilstrækkelig forsynes den sydlige Deel af Landet fra tvende Kalkbrænderier i Gjettrup Sogn, hvor Kalken brændes ved Skodtørv; men der er igen den besværlighed, at Kalkstenene skal Kiøbes, og paa Vogne føres 2 Mile fra Thyholm. Saalænge altsaa Handel og Sejlads hertil, ikke er i bedre Tilstand og Steenkul ikke kan haves til billigere Priser end hidtil, bliver det en Nødvendighed, at Thyland istedenfor at overlade til andre af sine udtømmelige Kilder, maa købe baade Kalk og Steen.

Gode Uhrmagere har landet ikke Manglet; hvorfor og næsten enhver Bonde er forsynet med et Stueuhr. Gode Smede er ikke heller sjeldne.

Steengjerder er vel meget sieldne, og sættes kun i det smaa; men der gives ikke faa Steenhuggere, som meget forstaa at kløve Stene, og nogle, som endog net tilhugge Kampstene til siirligt Brug. Hugne Steen bruges meget til Underlag eller Fod under Huse, til Broer og Vandkister, til Haandqværne o.d.l.

Næsten hver Bonde har en Haandqværn, hvorpaa han maler sit Malt og Gryn. For 3 Rdlr. Kjøbes et par Qværnstene af Steenhuggerne. Nogle Sogne har tilforn meget afgivet sig med at male Havregryn og solgt til Norge. Endskjønt det ikke mangler paa Vejrmøller og Vandmøller baade til Kornmaling og Stampning, saa haves dog kun eet Grubeværk ved en Vejrmølle ved Thisted, og Sigteværk kun ved Broemølle.

Ogsaa qvindfolkenes Vindskibelighed fortjener Berømmelse. Rokken og Væven er deres kiereste Tidsfordriv. Den megen uld, her falder, giver dem Lejlighed til at forfærdige en Deel Vadmel baade til eget Brug og til Salg. Enten lader man det stampe paa Stampmøllerne, eller valker det selv. Af Dynevaar sælges en stor Deel. Hjemmegjorte Tøjer eller Hvergarn forfærdiges ogsaa baade til eget Brug og til Salg. De sætte en Ære i at kunne overgaae hverandre i Klæder af smukke Mønstre, som deres egen Flid giver har frembragt. Saadan Vindskibelighed giver mange Lejlighed til at fortjene deres Brød ved Vævning. Af den Aarsag lærer mange Bønderpiger Væverhaandværket; naar da disse som Huusmænds eller Gaardmænds Koner ikke længere gjøre Haandværk deraf, saa forsømme de dog ikke Væven; men har den Rede til eget Brug. Ligesaa giver og Skrædderhaandværket mange Fruentimmer deres Levebrød. Som den fattige Bondekarl søger at erstatte Savnet af arvet Formue ved at lære Tømmerhaandværket, saa er og Væver- og Skrædderhaandværket den fattige Bondepiges sikre Tilflugt, hvorved hun aldrig Mangler Levebrød, da Bondekonsens Lyst til nette og anstændige Klæder for sig og sine, gjør det til en Nødvendighed, at have en saadan Skrædderpige hos sig i Huset i nogen Tid, for at sye det af af hende forfærdigede Tøj i klæder. - Saare beklageligt er det, at Høravl og Hampavl er en næsten ubekendt Ting i et Land, hvor Qvindekønnet viser en saa udmærket Flid i at spinde og væve. Og desuagtet lader den virksomme Bondkone sig ikke afskrække, endskjønt hun dyrt skal Kjøbe eller borge Hørren hos Kjøbmanden. Fra Thye udføres aarlig en betydelig Deel Hørlærred. Thi i det Haab, at hun kan have Blaarlærredet til sit eget Huuses Behov for sin Umage, kjøber Bondkone Hørren og forarbejder det til Lærred, hvoraf hun sælger Hørlærredet, for dermed at betale Kjøbmanden, og beholder selv Blaarlærredet. Til det Blegning saavel som til Vask i Almindelighed bruger man Ærtehalmaske istedenfor Bøgeaske. Deraf behøves vel en større Qvantitet; men giver en god Lud, især til Blegning. Ypperlige Dreilsvævere findes her i Landet, især i Hørsted Sogn.

Dersom Bonden skulle betale for alt sit Tøj og Garn at farve, ville det blive temmelig Bekosteligt; men enhver Bondkone forstaaer ret vel, selv at farve alle Sorter. De veed ogsaa dertil at gjøre Brug af nogle Planter, saasom: Farve-Visse, Rødskrappe, Graariis o.fl.; men fuldstændigere Anviisning til Kundskab om flere hjemmevoxende Farveplanter, ville dog være saare nyttig.

Mandfolkene sysselsætte sig ikke her med at binde Strømper, undtagen nogle enkelte Steder ved Havet. I Vorupøre, Førbye og Steenberg hersker i den Henseende en roesværdig Flid, da her, ligesom i Hamrum Herred og en Deel af Hedeegnene, Mandfolk og Fruentimmer forsamler sig om Aftenen og binde om Kap. En Deel Laad og Uld af den ringere Sort, som ikke kan gaae i Handlen, forarbejdes af disse til Trøjer, Strømper og Vanter, hvoraf en Deel sælges til Udførsel. Skade, at det ikke iblandt alle Havboerne i det mindste er indført; og at Aggerboerne, naar de om Vinteren have knøttet og bødet deres Fiskegarn, næsten intet have at fordrive Vinteraftnerne med. Forresten binde Qvindfolkene i ethvert Huus til eget og Husets Brug. Endog Menneskehaar sammentvunden med Uldgarn anvendes til Vanter.

Man vil saaledes ikke kunde negte Thyboerne, at de ere et vindskibeligt og flittigt Folk. Men hvad fordeelagtigt, der i den Henseende kan siges, tilkommer al-lene Bonden. Hvad Kiøbsteden Thisted angaar, da har den intet Fortrin, for de fleste andre Kiøbsteder. Haandværker drives med Lunkenhed og Ufuldkommenhed, og af Fabriker haves ingen. Borgerne leve meest af Avling og Brænderie. Til Uldfabriker gaves dog her i Landet den bedste Lejlighed. Her frembringes en stor Deel Uld, som sælges til Hamborg. Arbejdslønnen er maaske her lettere, end nogensted i Danmark. Paa Folkemængde mangler det ikke; Betlernes uhure Antal beviser det modsatte. Ved Vestervig er vel anlagt et Klædefabrik, men da det har nok at gjøre med at farve, stampe og overskiære Vadmel for andre, saa bliver saa godt som intet vævet. Ønskeligt var det, om et Selskab ville forene sig til Betleriets Afskaffelse og til at give Lediggjængere et saadant Arbejde i Hænderne, som kunde ernære dem. Tilforn saaes kun i Thy Betlere fra Hanherred og andre Egne; men nu, efterat Huusmændenes Antal saa meget har tiltaget, frembringer Landet dem selv i Overflødighed. Børnene, som drive deres unge Alder alene med at flytte og passe nogle Faar og Kreature, burde gives noget nyttigt Arbejde i Hænderne, at de tidlig kunde vænnes til Flittighed. Strikning kunne være et passende Arbejde, og burde derfor være mere udbredt. Thylands og hele Danmarks Vel udfordrer Nødvendigheden, at der maa tænkes paa, at give forøgede Folkemængde flere Næringsveje; thi den torde ellers selv gribe til alt for farlige Midler. Den Kyndiges og Formuendes Vejledning og Understøttelse er heri aldeles Nødvendig for den uvidende og lidende stor Hob. Man ville i de to sidste Aar ikke have set saamange iblandt Thyboerne, der dog tilforn have skammet sig ved at tigge, at gribe til Bettelstaven, dersom de havde vidst eller kunnet finde nogen anden Næringsvej. Uld, Huder og Skind gaee i Mængde raa og uforarbejdet ud; ikke alene af Thye, men af Danmark, og vi købe det forarbejdet tilbage, og lade vore fattige mangle Arbejde. At sortere vor Uld overlade vi endog til Hamborgerne. Hør og Hampeavl sysselsætter ingen Thyboer.

5. Handel og skibsfart.

Thylands Skibsfart kan betragtes fra en dobbelt Synspunkt, dels paa Vesterhavet og dels i Liimfiorden. Paa begge Sider har Naturen lagt betydelige Vanskeligheder i Vejen. Ved Vesterhavet gives hverken Rhed eller Havn og 2 – 3 Sandrevler gjør det naskeligt for Skibene, at nærme sig Landet. Ingen Bugt og ingen Dybde findes her, hvor Skibene kan løbe ind. Derfor maa og ethvert Skib, undtagen de, som ere bygte derefter, naar det af vestlig og nordlig Storm drives Landet for nær, uundgaaeligen strande. I Liimfiorden derimod mangler det ikke paa temmelig gode Lossesteder, men her foraarsage Løgstøers Grunde en anden betydelig Forhindring Dersom disse kunne borttryddes, da ville det øvrige manglende, nemlig en Vinterhavns Indretning og Thistedes Uafhængighed af Aalborg ved at erholde sit eget Toldsted, letteligen tilvejebringes, og daa turde haabes blidere Udsigter for Thylands Handel. Saa lidet Vesterhavets Voldsomhed synes at tillade nogen bedre Indretning paa Havsiden, saa sandsynligt er det, at alle Vanskelighederne i Liimfiorden gierne kunde hæves. Det er bekiendt, at Løgstøers Grunde tilsættes af det Sand, som Vinden føre ud af Bygholms Vejle. Vandet i denne Vejle er saa lavt, at man den meste Tid paa Rejser imellem Thy og Hanherred kjører derover. Dersom nu denne Vejle kunde blive inddæmmed, da ikke alene vandtes derved betydelig Strækning Jord, men Aarsagen til Grundenes Tilsætning hævdes, og da først ville Opmudring og Løbets Fordybning være til varig Nytte. Enten paa denne Maade eller ved at danne et nyt Løb omkring ved Løgstøer vil man blive istand til at aabne den Velstands Kilde, som Handelen kunde og burde forskaffe Thyland. Men det er ikke Thye alene, som deraf nød godt. Sagen bliver endnu langt vigtigere, naar man betænker, at en betydelig Deel af 3 Stifter, og deri 6 Kiøbstæder, Viborg, Skive, Holstebro, Lemvig, Nyekiøbing og Thisted maae overmaade dyrt betale de tilførte Fornødenheder, og for en let Priis sælge Landets egne Produkter, fordi de formedelst disse Grunde ingen egentlig Skibsfart kan have. Efter Tingenes nærværende Gang drage Aalborgs Kiøbmænd alene fordel af disse Egne, og de smaa Kiøbsteders Kiøbmænd ere egentlig kun hines Kommisionærer, og da de dog alle vil have Fordeel, bliver det især den arbejdende Bonde, som maa lide ved Handelens usle Tilstand. Ved en lettere Transportering af raa og forarbejdede Vare ville sikkerligen ogsaa Haandværker og Fabriker bedre kunne trives og Kiøbstederne ophielpes ved større Vindskibelighed og flere Næringsveje. Gid derfor de, som have

Kundskab og Virkekraft ville med Iver bidrage til saa stor en Deel af vort Fædrelands Opkomst! - At disse Grunde tilforn ikke have været af denne Beskaffenhed og ikke lagt saadan Hindring i Vejen for Sejladsen, kan sluttet deels af den Handel Thisted tilforn har havt, hvorom mere skal anføres under Thisted, deels af det i Historien bekiente Tog, som den norske Konge Harald Haardraade gjorde ind i denne Deel af Liimfjorden, hvor han, som var indespærret af den danske Flaade, maatte for at undgaa Svend Estridsen lade sine Skibe med megen Møje slæve over den smalle Landstrimmel ved Agger. I Kæmpeviserne heder det om Kong Knud den Hellige: "Ud i Liimfiord lagdes den Flode ind, imod den vester Side". I de sidste Aaringer har Vandets Dybde paa Løgstøers Grunde været 9 – 10 Qvarteer, men for 5 Aar siden var der kun 4 Qvarteer Vand. Hvert Foraar maa Skipperne erkyndige sig om, hvad Forandring derved er foregaaet. Et haardt Vejr kan i en Hast baade forandre Grundenes Dybde og tillige aabne et nyt Løb. Nyekiøbing Kiøbmænd, som viise meest Virksomhed i Handel, især paa Norge, hvortil de have temmelig store Fartøjer, sende altid et Fartøj med det som skal gaae bort, der hjælper det med den halve Ladning over Grundene. Andre Skibe maa derimod lettes ved Hielp af Kaage fra Løgstøer, hvorpaa de overføre en Deel af Lasten. Nemmere synes Brugen af Skibskameler at maatte være.

En anden Plan til Handelens Fremme ville vel, dersom den kunde udføres, fore ligesaa nær til det forønskede Maal. Men herimod troer jeg, at der kan gøres flere grundede Indvendinger. Den bestaar i at forbinde Liimfjorden med Vesterhavet, ved at giennemskiære den smalle Landstrimmel mellem Agger og Harboøre. Tet sønden for Øster-Agger er Havstokken paa det smalleste kun 600 Alen bred, og saa lav, at Vandet endog undertiden gaaer fra Havet over i Fjorden. Foruden den fordeelagtige Sejlads de omliggende Steder derved kunde føre paa Vesterhavet, vandtes tillige den Fordeel, at mangt et Skib ved at løbe derind, kunde undgaa at strande. Nogle Yndere af denne Plan ere af den Formening, at naar man med liden Umage kom Naturen til Hielp, da ville den derved tilvebragte Strøm selv fordybe Aabningen, og fortføre Revlerne udenfor; ja, at den samme Strøm endog ville have den Virkning at bortskiære Løgstørs Grunde. Men denne Forbindelse kunde maaske blive farlig og skadelig. Thi naar Vestenvinden opdynger og hæver Havet ved den jyske Kyst, ville Vandet i Liimfjorden stige saa højt, at det ville forvolde nogen Oversvømmelse; desuden ville det salte Havvand tilintetgiøre det nuværende skiønne Fiskerie i Limfjorden, som næppe ville erstattes ved de Havfisk, som maaskee ville komme isteden for. Oven paa denne Skade var det muligt, at Havet kunde indbringe mere Sand, end Strømmen kunde udføre: at den gravede Kanal derved kunde stoppes, og Arbejdet blive forgieves; og at, efter mislykket Forsøg, Kunsten da ej kunne sætte saa stærk en Dæmning, som Naturen nu har sat.

En god Vinterhavn savner Thyland ogsaa. Skibene maatte derfor gierne søge Vinterleje ved Nykiøbing, hvor en Havn ved Kunsten er indrettet eller ved Qvols i Nærheden af Viborg. Ved Hoxer er vel en god Sommerhavn; men om Vinteren er den ikke sikker formeedelst Iis, som den deri løbende Aae sætter ned paa Skibene. Dog ville det vel ikke være vanskeligt at afhjelpe denne Mangel med liden Befolkning enten ved Thisted eller andet Sted. Dernæst ville det ikke være af liden Betydning, om Landet fik sit eget Toldsted i Thisted, hvilket saa meget lettere kunde skee, da der dog her alligevel er Toldsted for Studefarerne ved Havsiden og de der strandede Skibe.

For nærværende Tid bestaar Sejladsen paa Liimfjorden alene i at bringe Landets Korn ned til Aalborg, og igien derfra at hente de fornødne Kiøbmandsvare. Dertil enten fragter man Skibe, eller Kiøbmanden i Aalborg sender selv Skibe herop for at afhente det Korn, som for ham er indkiøbt. Man regner, at i Liimfjorden ere i alt 80 – 90 Fartøjer, som næsten aldrig komme uden for Hals. Men Thisted havde for et par Aar siden kun eet Fartøj, nu har den i alt 3. Formedelst Løgstørs Grunde ere alle Fartøjer i Liimfjorden fladbundede, da de sædvanligen ikke kan gaa over med mere end 4 fods Synkning. Over 600 Tdr. Byg, fører sjældent det største Skib. Af Kaage eller store Baade på 50 Tdr. og derover eller under, gives en Mængde i Liimfjorden, hvorpaa meget Korn bringes til Aalborg. Til Hoxer og flere Steder i Thye haves nogle saadanne Kaage. Det Korn som udføres fra Thye, er ikke ubetydeligt. Dert bestaar meest i Havre, Byg og Ærter. Havren er fortrinlig god, og

betales altid i Norge dyrere end fra andre Steder. Bygget derimod er i ringere Anseelse, ikke fordi Landet frembringer saa ringe Byg, men fordi et urigtigt Handelsprincip har giort, at Bonden, som ikke venter at faae Kornet betalt efter sin Godhed, anvender det fremmeste til eget Brug, og overlader kun det ringeste til Kiøbmanden, hvorfor man og her ved Kiøbmandskorn forstaar det allerringeste. Af hosføjede Tabel, som er uddraget af Thisted Toldbøger for 7 Aar, vil man erfare, at den aarlige Udførsel fra Thisted til Aalborg er over otte Tusende Tønder Korn. Men hvor liden en Deel dette er af hele Thylands Udførsel, og hvor vanskeligt det er at angive det hele, indsees, naar man veed, at Liimfjords-Fahrerne ere efter Toldanordningerne fritagne for at melde sig ved Toldstederne indenfjords; men alene i Aalborg. Det meget Korn som ved de øvrige Lossesteder i Landet indskibes, bliver altsaa ikke anmeldt i Thisted. Men Thisted har ikkun Handel med de to nordligste Herreder, saa at det som udgaaer fra de to sydligste Herreder, kommer ikke til Thisted. Man kan altsaa antage, at Hillerslev og Hundborg Herreder alene frembringe ikke alene bemeldte 8000 Tder. Men ogsaa de 10000 Tder. Som Studene fra Havkysten føres til Norge, og desuden den betydelige Deel, som i Thisted anvendes til Brændeviin. Naar man altsaa antager en større Udførsel fra den sydlige Deel og anslaaer det Quantum Korn, som Thye aarligt kan overlade, til 40000 Tder. Er det neppe for højt regnet. Foruden Korn, udføres ogsaa herfra, deels paa Liimfjorden, deels til Lands: raa Huder, Faareskind, Hareskind, Uld, Vox, Oste, saltede Aal, røgede Helt, tørre Torsk o.s.v. Men udførelsen af Korn, Heste, Stude og Køer er det betydeligste.

Det er, og har altid været Kiøbmændenes Klage i Thisted, at her drives saa megen Forprang, at saa mangan en Bonde paa Landet søger lige saa megen Handel, som mangan en Kiøbmand i Thisted. Dette vil altid blive et uundgaaeligt Onde, saa længe Skibsfart og Handel ikke sætte paa bedre Fod. Thi hvo kan forhindre en Bonde for at opkiøbe Korn og være Kommisionær for Kiøbmanden i Aalborg, eller en gang om aaret at rejse til Aalborg, for at udtage sig nogle Kiøbmandsvare? Dette ville hæve sig selv, naar Kiøbmanden i Thisted kunde hente sine Vare fra den første mulige Kilde, og altsaa kunde sælge lettere de de hentede Fornødenheder og betale Landet Produkter dyrere, end andre. Saadan Landprang er saa meget lettere, da der gives adskillige Steder, hvor Skibe kan losse og lade f. Ex ved Krik i Nærheden af Vestervig, ved Skibstedgaard i Doverkiil, ved Gudenæs, ved Viilsund og ved Hoxer.

Af Bønderne føres og en Deel Landhandel, som meest gaar over Odsund til Holstebro og Ringkiøbing. Fra Odsund til Ringkiøbing 9 Mile, til Holstebro 4 Mile, og til Lemvig 2 Mile. Uld, Huder og Skind, kjøres til Ringkiøbing, hvorfra igien hentes Tobak og andre Vahre. Til Holstebro handles ogsaa meget: mange Kreature føres der til Markederne; mange kjøre derhen for at hente Træskoe, Skovlblade, Stavtøj og andre Trævahre, som føres dertil fra Skovegnene. Thyholms Beboere bringe paa lukte Vogne mange læs saltede og røgede Aal og Helt igiennem hele Jylland og føre da med sig tilbage fra Horsens og Friderits Trævare, Æbler og Pærer.

Merkværdig er den Sejlads, som føres fra Thylands vestre og nordre Havstrand til Norge. Her trodser den vindskibelige Strandbeboer alle Naturens Forhindringer. Han har her for sig en Kyst som er en Skræk for enhver Søemand, der nødes at komme den nær, og et saa voldsomt Hav, som ofte knuser de stærkeste Skibe, der komme paa Grund, og ofte endog i stille Vejr enten efter eller før stærk Storm er saa uroligt, at det kan høres 2 – 3 Mile bort. Men disse, som selv bygge deres Skuderenten i Norge eller her paa Stranden, vide at give dem en saadan Struktur, at de endog i haardt Vejr tør løbe paa Land uden at tage Skade. En Hovedegenskab ved disse Skibe er Elasticitet; til den Ende forbindes de ikke med jern: men med Trænagler, især af Enebærtræ. Det er almindeligen sagt og troet, ere fladbundede; men de ere alle kjølbjgte, skiøndt ikke med meget skarp Kjøel. Af saadanne Sandskuder erefor nærværende Tid 12 i Thye; deraf 7 i Klitmøller i Vester Vandet Sogn, 4 ved Vixø paa Hanstholmen og 1 i SteenbergNørhaa Sogn. Tilforn skal have været alene 13 ved Klitmøller, hvor der herefter formodentlig kun vil blive 6. Alle disse fare alene paa Norge, og det især til den sydvestlige Deel, til Christiansand og øvrige byer i samme Stift. Fra Klitmøller til disse nærmeste Steder, regnes at være 18 Mile. Enhver af disse Sandskuder kan føre

omtrent 3 – 400 Tønder Byg. Hosføjede Tabel viser, at det Korn, som aarlig udføres fra Thye paa disse Skuder, udgjør noget over 10000 Tdr. At Udførelsen ikke er større, er fordi hele Ladningen ikke bestaar af Korn alene, og med hver Skude gjøres sielden mere end 3 – 4 Rejser; thi midt om Sommeren ligge de paa Land. Efterdi der ingen Havn er, maae Skuderne om Vinteren, og hver Gang man ikke strax vil bort igjen, bringes op paa Land. Til den Ende lader man Skuden med en vestlig Vind løbe ind over Sandrevlerne, hvorpaa Bølgerne selv arbejde den med Siden vendt mod Søen, op til den tørre Havbred. Man forsamler nu 30 – 40 Mennesker, som uden andre Midler, end Touge og Stænger bringe den op, endog tet til Pakhusene. Paa samme Maade bringer man den igjen i Søen, hvilket hver Gang kan koste 20 Rdlr. Saasnart Skuden er i Søen, maa den lades samme Dag, og strax gaaes til Sejls. Paa Vogne kiøres Godset ud i Vandet, hvor det modtages paa Baade og føres til Skibet. Til at skibe maa vælges stille Vejr og østlig eller sydlig Vind; men dersom imidlertid vestlig Storm rejser sig, saa at Skibet ikke kan stedes for Anker, hænder det undertiden, at man maa søge Søen og gaae bort med halv Ladning. Naar Skibet kommer fra Norge, vover man dog ikke med svær Ladning at løbe paa Land, men man begynder i nogen Afstand af Landet at kaste af Trælasten ud i Vandet, for at lette Skibet, hvilket derefter kan opsamles paa Stranden. Tillader Vejret det, og man har Ladning tilrede, bliver Skibet liggende for Anker, og man lossar, lader og gaar bort i en Hast. - Til Skade for saavel kiøbmanden som de øvrige Beboere i Thisted, men til Gavn for Landboerne, er det gammel Tilstaaet Rettighed for disse Skippere ved Havet, at de maae udføre Landets Produkter og indføre Trælast, Kal og Steen. Foruden Korn opkiøbe de derfor i Landet Smør, Æg, saltet Kiød, Flesk og Gjæs, levende kalkonske Høns. o.s.v. Tilligemed endeel Lærred, Dynevaar og hiemgiorte Tøjer. Hvad Hr. Olrik i sin Afhandling om Aalborgs Handel siger om Sandskudernes Skadelighed for Aalborg, er vel og gieldende ihenseende til Thisted; men for Landet ere de ikke skadelige, da Bonden uden disse ville finde ringe Afsætning paa adskillige Produkter. Norge kunde ej heller undvære dem; thi hvorfra kan tidligere i Foraaret skee Tilførsel til Norge end far noget andet Sted og i Krigstider, naar anden Tilførsel er Norge afskaaren, er denne Sejlads højst vigtig, hvorpaa vi nyligen havde Beviis. Regjeringen har derfor til alle Tider med god Grund tilstaaet disse Skudedarere visse Privilegier; hvorom ældre og nyere Toldanordninger vidne. Saaledes er disse Skudedarere fritagne for at være examinerede, eller at holde Dug og Disk i en Kiøbsted, naar de kun i stedenfor Komsumtionsafgift betale den aarlige Skudeskate. De ere og befriede for at bevise med Magistrats Attest, at de ere Ejere af deres Ladninger. Og ikkuns i Nødstilfælde skal de udskrives til Orlog.

Strandingerne, som undertiden forefalde her paa Kysten, have næsten sat Landet i ondt Rygte hos Ukyndige. Nægtes kan det ikke, at dette for andre uheldige Tab undertiden kan blive Fordeel for Landets Beboere. Adskillige sielne Vahre kan herved undertiden blive til Thyboerne til Deel for godt Kiøb; endskiønt og mange Vahre ofte enten ikke blive bjergede, da Havets Voldsomhed forinden opløser Skibet, eller de ere fordærvede af Søvand, eller Ejeren lader dem udføre. Skibsvragene kan i det mindste noget lidet erstatte Landets store Mangel paa Gavntømmer og Bygningstømmer. De fattige Strandboere fortjene og undertiden god Arbejds løn for deres hielp ved at bjerge. Desuagtet kan paastaaes, at Strandingerne ingen skadelig Indflydelse have paa Thyboernes moralske Karakter, undtagen det skulle være de faa Strandbeboere. De øvrige kan jo heller ingen anden Fordel have deraf, end at de for Betaling ved offentlig Auktion kan kiøbe sig nogle Fornødenheder, som dog ofte gaae til høj Priis. Strandbeboerne derimod kan vel af Lejligheden lade sig friste til at forgribe sig paa andres Gods, og det ikke saa meget, naar Skib med Mandskab strandar, thi da vil vel Folkene selv passe deres Ejendom, men især når den enkelte Stykker Træ eller Gods, som i haardt Vejr er kastet over Borde, drives i Land. At Finderen af saadant undertiden kan glemme Forstrandsejerens, her Kongens Rettighed, og tilegne sig det, der synes at være ingens, er vel lige saa tænkeligt, som det er umuligt at forebygge. Tilforn havde Vestervigs Ejere Forstranden i Forpagtning af Kongen. Hvad der nu indstrandar uden Ejermand, bliver af Stedets Øvrighed oplyst og bortsolgt til Ejerens eller Kongens Fordel.

At Skibsfolk, som her løbe paa Strand, ikke blive ilde eller uretfærdigen behandlede, vil vist deres eget Vidnesbyrd bekræfte. Saa snart Strandboerne see et Skib forulykket, skikke de strax Bud til en af de Kommisionærer i Thisted, som ere den Strand best bekient, denne kommer da Skipperen til Hielp med Raad og Daad til at bjerge, giver ham Anviisning paa Strandbeboere, som han kan tinge med om Biergeløn, og anviser ham hvor han sikkert kan oplægge og giemme det biergede. Naar nu af Ladning og Skibsskrog er bierget saa meget muligt, beroer de paa Skipperen, om han fremdeles vil beholde denne Kommisionær, eller antage en anden som han har mere Tillid til, eller som ham er bleven anviist af Rehder eller Konsul. Denne paatager sig nu at forstrække ham og Skibsfolk med Penge, skaffe disse til deres Hiem, foranstalte de havarerede Vahre strax solgte, correspondere med Rehderne, om det øvrige skal bortsælges eller udføres, o.s.v. Skipperen tinger forud med Kommisionæren om Betaling for saadan Ulejlighed, som sædvanligen er 2 – 8 Procent af det solgte. *) - En Lykke er det, at Stranden her ikke er haard og stenig; men sandig, saa Skibene ved at løbe paa, ikke hastig slaaes i Stykker, at jo Folkene kan blive reddede; endskiønt det dog omsider enten opløses af Bølgernes Magt, eller sættes saa fast i Sandet, eller endog paa det tørre Land, at det sielden kan bringes ud igien. Denne Forstrandens Egenskab kan vel give Mistanke om, at et Skib nu og da sættes med Overlæg. Dog er det dog ikke Tilfældet med ethvert Skib, som strander i Magsvej. Thi i de mørke Nætter i Efteraaret hænder det ofte, at Skibe, som med østen Vind skulle gaae forbi Hanstholmen, menes efter Kursen at være paa den Højde, at de nu sikkert kan styre Sønder paa; men fordi de af contrær Strøm ere forsatte, styre uafvidende lige ind paa Land ved Vixø eller Hansted. I de sildigere Aar, efterat den holsteenske Kanal er bleven sejlbar, kiendes det tydeligen, at Strandingerne er blevene sieldnere end tilforn. - Det er almindeligen bekjendt og antaget, at Kysten her er omgivet af 3 Sandrevler, hvilke 3 Revler ogsaa findes ved Agger og Hanstholmen; men imellem disse tvende Steder er ikkun 2 Revler; og da den inderste af disse paa sine Steder ligger Landgrunden meget nær, saa antages paa nogle Steder f. Ex. Ved Vorupøre, endog kun 1 Revle, endskiønt en dyb Rende sædvanligen dog sædvanligen dog adskiller den inderste Revle fra Landgrunden. Man kan endog paa Landet let adskille Revlerne, da man tydeligen seer Bølgerne at brydes paa enhver af dem. Ved Agger, hvor der ere 3 Revler, ligger den yderste omtrent 200 Favne; men den inderste kun 10 Favne fra Land. Undertiden er paa den yderste ikkun 6 – 7 Alen Vand, og paa den inderste kun 1 – 2 Alen. Imellem Revlerne derimod ere vel 10 Favne Vand. Udenfor Revlerne bliver dybt Vand indtil 19 Favne, derpaa grundere med 11 Favne, derpaa omtrent 2 Mile fra Landet igien dybere med 13 Favne Vand. Ved Klitmølle hvor der ere 2 Revler, ligger den yderste 60 Favne fra Landet og har 5 Fod Vand, hvor indenfor er dybt Vand; den inderste Revle er ganske nær Landgrunden, og har kun 3 Fod Vand, imellem denne og Landet er der atter en dyb Rende. Foruden Revlerne forekomme ogsaa hist og her enkelte Udgrunde. Paa nogle Steder, som udenfor Agger, forekomme ogsaa mindre og større Steen:Rif. Alle disse Anstød ved denne Kyst ere paa de engelske Søekarter satte i Forbindelse med det store Jydske Rif. I øvrigt maa bemærkes, at Vandet paa Revlerne ej altid er af lige Dybde, og at Strømmen og Stormen forandre Sandgrundene, især mod Sønden, hvor Sandbankerne synes at fløtte sig Nord paa.

Digitaliseret af Kurt Wissendorf Møller.

* I Kiøbenhavns Adresse Contoirs Jurid. Medic. Og Oecon. Tidender 1767, No. 1 – 41 findes en Afhandling om de gamle norske og danske Loves Omsorg for Skibbrudne.